

HEGEMONİK BİR STRATEJİ OLARAK İSLAMOFOBİ: GÖÇ, GÜVENLİKLEŞTİRME VE DEVLETİN MEŞRUIYET ARAYIŞI

Gülden KILIÇARSLAN*

ÖZET

İslamofobi, özellikle 1990'lardan itibaren akademik literatüre dahil edilen, gündemde ve mühim bir olgudur. Bunun başlıca sebeplerinden biri, günümüz siyasi iktidar mücadeleleri bağlamında araçsallaştırılması ve sosyal, kültürel ve politik arenada etik tartışmalara yol açacak biçimde sunulmasıdır. Benzer şekilde göç olgusu da en az İslamofobi kadar tartışmalıdır ve güncel dünya gündemini şekillendiren önemli dinamiklerden biridir. Bu iki kavramın politikada ifade edilme biçimi, yalnızca kültürel ve ekonomik sınırlar çerçevesinde değerlendirilemez; İslamofobi ve göçün siyasi elitler tarafından söylemlerine konu edilmesinin arkasında çok sayıda değişken bulunmaktadır. Özellikle devletin stratejik olarak kullandığı meşrulaştırıcı araçlar belirleyicidir. Ayrıca, toplum normlarının oluşturulmasında ideolojik devlet ilişkilerinin rolleri de kritik öneme sahiptir. Bu makale, İslamofobi ve göç karşıtlığının devlet ve egemenlik sahipleri açısından taşıdığı anlamı, bu anlamın hangi araçlarla yansıtıldığını ve toplumun tüm bu paradigmalara karşısındaki konumunu irdelemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Devlet-Toplum İlişkisi, Göç, İdeolojik Söylem, İslamofobi, Siyasal Araçsallaştırma

Received/Gönderim: 16.10.2025 – Accepted/Kabul: 24.03.2026

---

* Lisans Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, E-mail: guldenkilicarslan6@gmail.com, ORCID: 0009-0004-3595-6480

Kılıçarslan, G. (2026). Hegemonik Bir Strateji Olarak İslamofobi: Göç, Güvenlikleştirme ve Devletin Meşruiyet Arayışı. *Akademik Açı*. 6 (1): 105- 131. DOI: 10.59597/akademikaci.1804867

ISLAMOPHOBIA AS HEGEMONIC STRATEGY: MIGRATION, SECURITIZATION AND THE SEARCH FOR LEGITIMACY BY THE STATE

ABSTRACT

Islamophobia is a prominent and significant phenomenon that has been included in academic literature, particularly since the 1990s. A primary rationale for this phenomenon pertains to its instrumentalisation within the ambit of contemporary political power struggles, accompanied by its presentation in a manner that serves to ignite ethical deliberations across the domains of social, cultural, and political spheres. Furthermore, the phenomenon of migration is as controversial as Islamophobia and is one of the important dynamics shaping the current world agenda. The manner in which these two concepts are articulated within the political sphere cannot be appraised exclusively within the confines of cultural and economic boundaries; a multitude of variables underpin the integration of Islamophobia and migration in the discourse of political elites. The strategic deployment of legitimising tools by the state proves to be of particular significance. Moreover, the role of ideological state relations in shaping societal norms is of critical importance. This article aims to examine the meaning of Islamophobia and anti-migration sentiment from the perspective of the state and those in power, the tools used to reflect this meaning, and the position of society in relation to all these paradigms.

Keywords: Ideological Discourse, Islamophobia, Migration, Political Instrumentalisation, State-Society Relations

GİRİŞ

Bu çalışma, İslamofobi ve göç olgularını, devlet-toplum ilişkileri bağlamında siyasal bir araç olarak incelemeyi amaçlamaktadır. Özellikle son yıllarda popülist sağ partilerin yükselişiyle birlikte İslamofobik söylemler, yalnızca bireysel düzlemdeki “İslam korkusu” ile sınırlı kalmayıp, kültürel, toplumsal ve siyasal alanlarda farklı işlevler üstlenen sistematik bir politika aracına da dönüşmüştür (İlgaz, 2023: 141). Bu bağlamda, İslamofobi bireysel önyargıların ötesinde, toplumsal mühendislik süreçlerinde de kullanılan ideolojik ve söylemsel bir aygıt olarak karşımıza çıkmaktadır.

Benzer biçimde, göç olgusu da özellikle küresel düzlemde; kültürel çoğulluk, sosyal uyum ve ekonomik entegrasyon gibi çok katmanlı dinamikleri barındıran yapısal bir mesele hâline gelmiştir. Göç sadece bireylerin veya toplulukların yer değiştirmesi değildir. Aynı zamanda, toplumsal kapsayıcılık, kamusal hizmetlere erişim, kültürel çatışma ve kimlik inşası gibi alanlarda derin dönüşümlere zemin hazırlayan bir kavramdır. Göçmen bireyler, bürokratik engellerden barınma sorunlarına, istihdam yetersizliklerinden kültürel dışlanmaya kadar çok boyutlu zorluklarla karşı karşıya kalmakta; bu durum toplumsal bütünlük açısından kırılmalık yaratmaktadır (Hopyar, 2017: v).

İslamofobi ile göç arasındaki ilişki, özellikle söylemsel düzeyde, “öteki” inşası üzerinden şekillenmektedir. Göçmen gruplara yönelik geliştirilen dışlayıcı anlatılar, kamuoyunda bu grupların “kültürel tehdit”, “ekonomik yük” veya “güvenlik riski” olarak algılanmasına yol açmaktadır; bu da devlet elitlerinin meşruiyet üretiminde İslamofobi’yi işlevsel bir siyasal araç olarak kullanmalarına

zemin hazırlamaktadır (Dural, 2012: 313-314). Bu bağlamda İslamofobik söylemler, özellikle güvenlik merkezli politikaların toplumda kabulünü artırmak ve sivil alanı belli ideolojik hatlar doğrultusunda yönlendirmek amacıyla stratejik biçimde devreye sokulmaktadır. Böylece, etik, ahlaki ve ideolojik çerçeveler üzerinden hegemonik bir toplumsal düzenin inşası mümkün kılınmaktadır.

Bu çalışma, İslamofobi ve göç karşıtlığını devlet-toplum ilişkileri bağlamında ele alan kuramsal bir inceleme niteliğindedir. Araştırma, yorumlayıcı ve inşacı bir paradigma temelinde, akademik literatürdeki söylem ve kavramsal yaklaşımları çözümleyerek devletin ideolojik işlevlerini anlamaya yönelik bir çabadır. Bu çerçevede çalışma, ampirik bir söylem analizinden ziyade, söylem kuramının sunduğu kavramsal araçları kullanarak devlet elitlerinin İslamofobi ve göç karşıtlığını nasıl meşrulaştırıcı bir siyasal stratejiye dönüştürdüğünü tartışmaktadır. Böylece analiz, teorik tartışmalar üzerinden modern iktidar biçimlerinin toplumsal algı, güvenlik ve meşruiyet üretiminde oynadığı rolü irdelemektedir. Böylece, çalışmanın araştırma sorusu şu şekilde formüle edilebilir: “Devlet, İslamofobi ve göçmen karşıtlığının siyasal inşa sürecinde hangi ölçüde belirleyici rol üstlenmektedir ve bu rol hangi söylemsel ve kurumsal mekanizmalar doğrultusunda yapılandırılmaktadır?”

Literatürde İslamofobi ve göç karşıtlığı, genellikle kültürel kodlar ve söylemler üzerinden incelenmiş; ancak hukuk ve medyanın siyasi aktörler tarafından nasıl işlevselleştirildiği yeterince ele alınmamıştır. Bu çalışma, göç ve İslamofobi olgusunun siyasi temeller üzerinden nasıl sürdürüldüğünü açıklamayı amaçlamakta, özellikle medya, hukuk ve norm anlayışının toplumsal bağlamda kurduğu ilişkilerin literatürde sistematik olarak değerlendirilmesine imkân sağlamaktadır. Bu şekilde, bahsi geçen mekanizmalar arası ilişkileri ortaya koyarak, literatürde yeterince işlenmeyen bir boşluğu doldurmayı hedeflemektedir.

Siyasi söylemler ve alınan politikalar incelendiğinde, laiklik ve güvenlik kavramlarının teorilerde kullanıldığı, buna rağmen Müslüman ve göçmen azınlıklara yönelik baskı ve ayrımcılığın devam ettiği gözlemlenmektedir. Normatif olarak dile getirilen yaklaşımlar ile uygulamadaki gerçeklik arasındaki çelişkiler, çalışmanın temel tartışma eksenini oluşturmakta ve söz konusu çelişkiyi çeşitli örnekler üzerinden karşılaştırarak açıklamaya çalışmaktadır. Bu yolla çalışma, İslamofobi ve göç karşıtlığının yalnızca kültürel kodlar veya bireysel önyargılar üzerinden açıklanamayacağı iddiasını taşır.

Sürecin yeniden üretimi, hukuk, medya ve sosyal normlar aracılığıyla şekillendirilmekte; burada siyasi aktörlerin belirleyici bir rolü bulunmaktadır. Ayrıca çalışmanın tez cümlesi, İslamofobi'nin yalnızca toplumsal bir alışkanlık olarak var olmadığını; aksine, güvenlikleştirme stratejileri ve devlet politikaları aracılığıyla tahakküm ve denetim aracı haline getirildiğini vurgulamaktadır. Böylece çalışma, İslamofobi ve göç karşıtlığının devlet-toplum ilişkilerinde söylemsel ve ideolojik düzeyde nasıl üretildiğini bütüncül biçimde ortaya koymayı amaçlamaktadır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE: İSLAMOFOBİ VE GÖÇ

Toplumların kültürel, siyasal ve toplumsal dinamikleri zaman içinde dönüşmekte; bu dönüşüm süreci, dilin ve kavramların anlam dünyasında kaymalara yol açmaktadır. Kavramlara atfedilen anlamların bağlamsal olarak yeniden üretilmesi, toplumsal olayların değerlendirilmesinde algısal sapmalara ve nedensellik kurma süreçlerinde yorum hatalarına zemin hazırlayabilmektedir. Bu durum, kavramların ideolojik türden bir manipülasyona açık hale gelmesine sebebiyet verebilir. Bu çerçevede dil, sadece bir iletişim aracı olmasının yanı sıra ideolojik üretim süreçlerinin bir parçası olarak hukuk, medya ve siyaset gibi kurumsal aygıtlar vasıtasıyla yeniden inşa edilmektedir (Elmacıoğlu, 2024: 4).

İslamofobi kavramı, akademik literatürde farklı biçimlerde tanımlanmış olmakla birlikte, genel olarak İslam dinine ve Müslüman bireylere yönelik önyargı, korku, dışlama ve düşmanlık biçimlerini içermektedir. Bu bağlamda Trust'ın (1997) *Islamophobia: A Challenge For Us All* başlıklı raporunda İslamofobi, “İslamofobi, Müslümanlara yönelik gerekçesiz endişe ve olumsuz yargılar üzerine inşa edilen bir düşünce biçimi” olarak ifade edilmiştir. Bodur (2017: 72) ise, İslamofobi’yi yalnızca bireysel düzeydeki hoşgörüsüzlükten ibaret görmeyip, kamuoyunu şekillendirme potansiyeline sahip ideolojik bir formasyon olarak değerlendirmektedir. Diğer bir tanıma göre İslamofobi, Batı toplumlarında Müslümanlara karşı gerçeklikten bağımsız korku ve önyargı biçimi olarak tanımlanmaktadır (Alıcı, 2019). Küresel çapta kabul görmüş tek bir tanımı olmamakla birlikte, terimin içeriği politik ve toplumsal konjoktüre bağlı şekilde farklı yorumlanmaktadır. Bu nedenle İslamofobi, politika, medya ve akademik çevrelerde analitik amaçlar doğrultusunda çeşitlilik gösteren bir kavramdır. Bu yönüyle hem bireysel tutumları hem de kolektif davranış kalıplarını yönlendiren çok katmanlı bir olguya dönüşmektedir. Dolayısıyla, İslamofobi bireysel önyargının ötesine geçerek yapısal bir iktidar söylemine hizmet eder.

Bu çalışmada, İslamofobi kavramı göç olgusuyla olan kesişim noktaları üzerinden incelenmektedir. Bu bağlamda çalışmanın odak noktası, zorunlu ve dış göç süreçleri ile bu süreçlerin söylemsel yansımalarıdır. Göç, akademik literatürde gönüllü-zorunlu, iç-dış gibi kategorilere ayrılarak tanımlanmakta olup, temel olarak bireylerin siyasal, ekonomik ve sosyal nedenlerle yaşadıkları yerleri terk etme eylemidir (Zhanadilova, 2018: 117). Bu tanım üzerinde anlaşmazlık bulunmamaktadır. Ancak göçün nedenleri, sonuçları ve gerçekleşme biçimleri incelendiğinde, bu olguya yönelik anlayışın daraldığı ve farklılaştığı gözlemlenmektedir (Uslu Ak, 2021). Bununla birlikte, modern toplumlarda göç, yalnızca fiziksel bir yer değişimi değil, aynı zamanda toplumsal kimlik, aidiyet, uyum ve dışlanma gibi çok boyutlu dinamikleri içeren sosyal bir yeniden yapılanma sürecidir.

Küreselleşme, neoliberal politikalar ve güvenlik temelli devlet pratikleri, göçü hem yaygınlaştıran hem de sorun haline getiren bir etki yaratmıştır (Güder, 2016: 130). Özellikle zorunlu göç, göçmenlerin ötekileştirilmesinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Kültürel kodların dışına itilen bu gruplar, “öteki” kimliği altında dışlanma ve marjinalleştirilme riskine açık hale gelmektedir. Tekin’e (2015: 92) göre zorunlu göç, yalnızca mekânsal bir yer değiştirme değil, aynı zamanda bireylerin kimlik,

kültür ve aidiyet bağlamında yaşadığı derin bir kırılmadır. Bu nedenle göç; demografik, söylemsel ve ideolojik bir yeniden inşa aracına dönüşmektedir.

Tablo 1. Göç ve İslamofobi Olgularının Karşılaştırmalı Analizi

KARŞILAŞTIRMA BOYUTU	GÖÇ	İSLAMOFOBİ
Kavramsal Niteliği	Bulunulan yeri çeşitli sebeplerle terk etme eylemini ve yer değiştirme hareketini ifade etmektedir.	İslama ve müslümanlara yönelik gerçeklikten uzak korku ve dışlamayı ifade etmektedir.
Kimlik Üretimi	Yabancı kategorisiyle ayırım sağlanmaktadır.	Din üzerinden “biz-onlar” ayrımı oluşturularak ötekileştirme üretilmektedir.
Güvenlikleştirme Düzeyi	Göç olgusu, müslüman kimlikle beraber el alındığında güvenlik tartışmalarıyla ilişkilendirilmektedir.	Dini kimliğe güvenlik sorunu olarak odaklanılmasıyla inşa edilmektedir.
Meşruiyet Bağlantısı	Göç, “tehdit” söylemleri bağlamıyla siyasal ve toplumsal tartışmalara konu olmaktadır.	“Tehdit” söylemleriyle siyasal ve toplumsal meşruiyet üretilmektedir.
Tehdit İnşası	Müslüman kimlikle ilişkilendirildiğinde “güvenlik temelli tehdit” olarak görünürlük kazanır.	Dini kimlik temelli varoluşsal tehdit algısı oluşmaktadır.
Toplumsal Sonuç	Entegrasyon ve aidiyet tartışmaları oluşturulur.	Dışlama ve etiketleme sorunları meydana gelmektedir.

YÖNTEMSSEL ZEMİN: SÖYLEM ANALİZİ VE YAPISAL MODEL

İslamofobi ve göç kavramları üzerine yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu, bu olguları dar kavramsal çerçeveler içerisinde ele almakta ve söylemsel bağlamı ihmal etmektedir. Bu nedenle çalışmada, bu iki olgunun hem kavramsal hem de yapısal düzeydeki etkileşimini açıklayabilmek amacıyla söylem analizi ile yapısal model birlikte değerlendirilmiştir. Böylelikle, tanımsal ve toplumsal inşa süreçlerini, iktidar ilişkilerini görünür kılmak hedeflenmektedir (Çelik & Ekşi, 2013: 101).

Söylem analizi, bireylerin ve kurumların kullandığı dilin arkasında işleyen güç ilişkilerini ortaya koymayı hedefler. Toplumsal normlar, bu söylemler aracılığıyla kurulur; mikro düzeyde gündelik dilde yer alan kalıplar, makro düzeyde toplumsal gerçekliklerin inşasına katkı sunar. Göçmen karşıtlığı ve İslamofobi’ye bu söylemsel yapılar üzerinden biçimlenmektedir. Medyada, siyasette ve bürokraside yeniden üretilerek söylem ideolojik bir yeniden üretim aracına evrilmektedir.

Söylemler dilsel biçimleri, aynı zamanda toplumsal ve kurumsal yapıları yansıtır. Yapısalcı yaklaşım, söylemlerin yüzeydeki dilsel biçimlerden ibaret olmadığını, bunların altında daha derin toplumsal ve kurumsal yapıların bulunduğunu savunur. Yapısal model çerçevesinde, İslamofobi ve göç karşıtlığı yalnızca kültürel temelli önyargılar olarak değil, hukuki, ekonomik ve siyasi sistemler aracılığıyla kurumsallaşan bir ideolojik hegemonya aracına dönüşmektedir (Fairclough, 1995). Bu bağlamda medya, eğitim sistemi, yasa yapıcı kurumlar ve diğer ideolojik aygıtlar, bu söylemlerin hem üreticisi hem de yeniden üreticisi konumundadır.

Aşağıdaki bölümde, bu kuramsal çerçeve, Fransa örneği üzerinden somutlaştırılacaktır. Çalışmada Fransa örneği, sistematik bir vaka incelemesi olarak ele alınmakta, söylemsel ve yapısal stratejiler aracılığıyla göçmen karşıtı ve İslamofobik yaklaşımların nasıl meşrulaştırıldığı analiz edilmektedir. Söylem analizi ile yapısal modelin entegrasyonu, araştırmanın hem analitik derinliğini hem de açıklayıcılığını artırmaktadır.

Metinde kullanılan kuramlar, İslamofobi ve göç karşıtlığını anlamlandırmaya yönelik çabaya hizmet eden çeşitli toplumsal, siyasi ve hukuki arka planlara sahiptir. Bu yönüyle her kuram, İslamofobi ve göç karşıtlığı bağlamında değerlendirmeye alınmış; kuramların diğer kapsamlarına ise çalışma sınırları içerisinde yer verilmemiştir. Çalışmanın kapsamında siyasi ve toplumsal normların İslamofobi'yle ilişkisi analiz edilecektir.

Bu doğrultuda Foucault'nun ortaya koyduğu Biyopolitika (2008) ve Bilgi-İktidar (1975) kuramları, İslamofobi'nin sıradanlaşması sürecinde nasıl bir işlev gördüğünü ve bu sıradanlaşmanın dilsel inşa süreçleri aracılığıyla nasıl üretildiğini analiz edebilme imkânı sunması bakımından çalışmada destekleyici bir kuramsal çerçeve olarak kullanılmıştır.

Bu normalleşme yönünün politik alanda baskı ve rızanın birlikte işletilmesi yoluyla gerçekleştirilmesini çözümlenmedeyse Gramsci (1971)'nin Hegemonya kuramı yardımcı bir perspektif sunmaktadır. Bu yaklaşım, özellikle siyasi hamlelerle dolaşıma sokulan İslamofobi olgusunu daha dar ve somut bir çerçevede incelemeye alan tanımaktadır.

Wæver, Buzan ve de Wilde (1998)'in geliştirdiği Güvenlikleştirme Kuramı, makalenin irdelediği söylemsel aracılığın hangi biçimlerde ve neden siyasi elitler tarafından tercih edildiğini anlamlandırmaya yönelik tamamlayıcı bir kuram olarak işlev görmüştür. Böylece İslamofobi'nin bir olgu hâline gelebilmesi için gerekli olan çok katmanlı yapının tespit edilmesi mümkün hâle gelmiştir.

Bu katmanlardan biri olarak değerlendirilen hukuk boyutunu incelemek amacıyla Althusser (1971)'in devlet kuramı perspektifinden hukukun ideolojik ve baskıcı yönleri ele alınmıştır. Hukukun nötrlüğü tartışmaya açılmış ve İslamofobi olgusunun sürdürülmesindeki rolü değerlendirilmiştir. Bu çerçeve, Hegemonya Kuramıyla tamamlayıcı bir ilişki kurmaktadır. Daha derinlemesine bir değerlendirmede, Eleştirel Hukuk Kuramının da benzer bir doğrultuda ilerlemesi, çalışmanın kuramsal tutarlılığını güçlendirmektedir.

Toplum düzeyinde İslamofobi'nin etkilerinin nasıl karşılık bulduğıysa Fairclough (1995)'un Eleştirel Söylem Analizi çerçevesinde şekillenmektedir. Bu yaklaşım, İslamofobi'nin dilsel boyutta nasıl üretildiğini ve hangi ideolojik yönelimlere hizmet ettiğini incelemek açısından kullanılmaktadır. Bu noktada Goffman'ın (1963) Damgalama Kuramıyla paralel bir hat izlenmektedir. Söz konusu kuram aracılığıyla İslamofobi'nin ayrımcılığı nasıl ürettiği, bu ayrımcılığın “biz” ve “öteki” ayrımı üzerinden nasıl kurulduğu ve kategorileştirmelerin nasıl gerçekleştirildiği görünür kılınmaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışma nitel araştırma yaklaşımına dayanmaktadır. Analiz için seçilen belgeler, Fransa'da Müslümanlara ve göçmen politikalarına ilişkin yasal düzenlemeler ve siyasi açıklamalardan oluşmaktadır. Fransa'da gerçekleşen olaylara ilişkin politik açıklamalar, hukuki düzenlemeler ve siyasi söylemler belge analizi yöntemiyle sistematik olarak çözümlenmiştir. Analiz sürecinde tehdit figürü, güvenlik söylemi ve meşruiyet oluşumuna ilişkin kavramsal sınıflandırmalar temel alınmıştır. Bu söylemler, güvenikleştirme ve damgalama kuramları çerçevesinde incelenmiş; kuramlar, Fransa örneklerinde yer alan resmî belgeler üzerinden uygulanarak söylemsel stratejilerin nasıl üretildiği değerlendirilmiştir.

Araştırmada ayrıca 2015–2025 yıllarını kapsayan toplam 11 medya haberi, politik açıklama ve resmi hukuki açıklama veri seti olarak kullanılmıştır. Bu haberler, İslamofobi ve göçün evrilen toplumsal ve siyasi boyutunu anlamak için temel oluşturmuş; özellikle ötekileştirme ve güvenlik söylemleri üzerinden, suç oranları Müslüman ve göçmen kimlikle ilişkilendirilmiş, İslamofobi ve göç karşıtlığının toplumsal algı ve politik kararlarla nasıl meşrulaştırıldığı analiz edilmiştir. Veri setinde ortak olarak görülen ifadeler, güvenikleştirme, entegrasyon ve düzenleme söylemleri bakımından seçilmiştir. Veri setinin sınıflandırılması, düzenlemelerin hangi kimlik doğrultusunda alındığı, siyasi söylemlerin hangi grupları kapsadığı ve entegrasyonun hangi ölçütlerde gerçekleştirileceği üzerine kurulmuştur. Böylece güvenikleştirme ve ötekileştirme teorileri, Fransa örnekleri üzerinden somutlaştırılmıştır.

Analiz sürecinde metinler şu ana üç aşamada incelenmiştir: (i) söylemsel temaların saptanması, (ii) güvenikleştirme ve ötekileştirme kategorilerine göre bir sınıflandırmaya gidilmesi ve (iii) bu türden söylemlerin siyasal ve kurumsal boyutta ve kapsamda nasıl meşrulaştırıldığı yorumlanması.

Bu çerçevede, “devlet elitleri ve siyasal söylemin inşası” bölümü, İslamofobi'nin politik bir araç olarak nasıl kurgulandığını tartışmakta; “medya ve İslamofobi” bölümü, bu söylemin kitlesel meşruiyet kazanmasında medya temsilcilerinin rolünü analiz etmektedir. “Sosyal norm anlayışı ve İslamofobi” kısmında ise Foucault'nun (2008) Biyopolitika yaklaşımı üzerinden, güvenikleştirme ve normalleştirme pratiklerinin toplumsal düzeni nasıl şekillendirdiği ele alınmaktadır.

Vaka incelemesi kapsamında, “Fransa'daki Siyasal Aktörler ve İslamofobi” başlığı altında siyasal ifadelerin örnekleri seçilmiş ve analiz sürecinin dayandığı çerçeve gösterilmiştir. “Hukuki/Kamusal Alanda İslamofobi'nin Yeri” kısmı ise hukuki düzenlemeler ve kamu alanındaki

müdahaleleri ele alarak tarafsızlık ve laiklik anlayışı çerçevesinde değerlendirilmiştir. “Fransa Toplumunda İslamofobi’nin Yansımaları” başlığı ise, toplumda İslamofobi’nin gündelik pratiklerde doğrudan nasıl karşılık bulduğunu gösterecek örnekler üzerinden ilerlemektedir. Böylece ötekileştirme uygulamaları net şekilde ortaya konulmuştur.

Nitel araştırma yaklaşımı, verilerin toplanması, incelenmesi ve sonuçlara ulaşılmasını mümkün kılması bakımından uygun bir yöntem olarak seçilmiş ve kullanılmıştır. Yapısal modelle birlikte bu adımlar, farklı katmanları ve neden-sonuç ilişkilerini ortaya koymak açısından önem taşımaktadır. Bu yöntem aynı zamanda İslamofobi’nin Fransa’daki vaka örneğinin sistematik biçimde ele alınmasını da sağlamaktadır.

SİYASAL İFADE VE İSLAMOFOBİ

Toplumsal ötekileştirme pratikleri kültürel kodlar çerçevesinde, ayrıca politik ve ideolojik aygıtlar aracılığıyla yeniden üretilmektedir. İslamofobi ve göç karşıtlığı, bu anlamda “öteki” figürünün inşası yoluyla “biz” kimliğinin güçlendirilmesine hizmet eden birer araç hâline gelmiştir (Yapıcı, 2017: 9-10). “Biz” ve “onlar” şeklinde inşa edilen dikotomik kimlik yapısı, ulusal aidiyetin sınırlarını belirlemekte ve dışlayıcı pratiklerin meşrulaştırılmasına olanak tanımaktadır.

Söylemler bireysel tutumlarla birlikte, toplumsal rızayı üretmektedir; bu noktada iktidarın siyasal söylemleri esaslı bir rol oynar. Gramsci’nin (1971) hegemonya kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, bu tür söylemlerin yalnızca baskı (zor) yoluyla değil, aynı zamanda rıza üretimi yoluyla da işlediği görülmektedir. Bu bağlamda devletin ideolojik aygıtları, toplumda İslamofobik ve göçmen karşıtı söylemleri yaygınlaştırmak amacıyla medya, eğitim ve hukuk sistemini araçsallaştırmaktadır.

Bu durum, Foucault’nun (1975) bilgi-iktidar ilişkisi bağlamında da ele alınabilir. Foucault’ya göre bilgi, iktidarın bir aracıdır. “Gerçek” ve “doğru” söylemler bu iktidar ilişkilerine göre inşa edilir. Sözü edilen bakış açısına göre İslamofobi de bireysel düzeyinden sıyrılarak medya ve siyasal söylemler aracılığıyla kurumsallaşan ve yeniden üretilen bir bilgi biçimine dönüşür (Molacı, 2020: 20-21).

İslamofobi’nin ideolojiye dönüşme süreci, sadece tarihsel ya da kültürel kodlarla değil, siyasal ve ekonomik hedefler doğrultusunda kurulan stratejik dil yapılarıyla da şekillenmektedir. Devlet elitleri, medya tekelindeki aktörler ve yapay şekilde üretilmiş yerel temsilciler aracılığıyla Müslümanlara dair olumsuz imajların dolaşıma sokulmasını sağlamakta ve bu süreci sistematik hâle getirmektedir (Dağistanlı & Taşdemir, 2024).

Sonuç olarak, İslamofobik söylemler tek boyutlu hoşgörüsüzlük pratiğinden fazlası; çok katmanlı, sistematik ve ideolojik olarak yapılandırılmış bir yönetim aracıdır. Bu yapı, göçmenlerin sosyal uyumunu engeller, onları kamusal alandan dışlayarak “öteki” kimliğini pekiştirir ve böylece egemen ideolojinin yeniden üretilmesine hizmet eder (Ar, 2023: 505).

Devlet Elitleri ve Siyasal Söylemin İnşası

Yeni Sağ ve ırkçı söylemlerin artmasıyla birlikte popülizm, özünde yeni bir olgu veya fenomen olmasa da tarih boyunca hiçbir dönemde bu denli yaygın ve popüler olmamıştır (Orhan, 2020: 796). Bununla birlikte söylem, strateji, siyasal kültür ya da ideoloji gibi geniş bir perspektifte farklı ifade biçimleri bulmaktadır (Karagöz, 2024: 790).

Popülizmin söylemsel düzeyde yeniden üretildiği bu atmosfer, İslamofobik yaklaşımların toplumsal karşılık bulmasını da kolaylaştırmaktadır. Bahsi geçen ifade biçimlerinden biri, ekonomik/toplumsal ayrışma ve kimlik üretimi çerçevesinde tanımlanır (Karagöz, 2024: 788). Bu bağlamda, popülizmin giderek yaygınlaşan bir fenomen haline geldiği son yıllarda paralel biçimde İslamofobik söylemlerin yaygınlaşması ve göçmen karşıtı politikaların geliştirilmesi tesadüfi değildir. Popülizm; toplum tarafından talep halini almış siyasi bir olgu olarak düşünülürse, ayrımcı ve dışlayıcı politikaların dolaylı olarak toplumsal rıza ve ikna yoluyla meşrulaştırıldığı ifade edilebilir.

İdeolojilerin araçsallaştırılması, modern devletlerin kullandığı ve yeni sanayi yükselişinin ardından daha radikal şekilde göze çarpan hususlardan biridir. On yıllardır kamuoyu üzerinde etkili olan kişilerin, politika yapıcılarının, düşünce kuruluşları ve medyanın katkıda bulunmasıyla İslamofobi normalleşmiştir ve aşırı sağ partilerin ana akım siyasette yer bulması kolaylaşmıştır (Perspektif, 2025). Bu çalışma, kolaylaşma sürecinin diğer politik ve sosyolojik kuramlara dahilinde nasıl yer bulacağına bir analiz çerçevesinde yorum sunmaktadır.

Netice itibarıyla popülizm yalnızca bir söylem değil, rıza üretiminin de ideolojik aracıdır. Bu düzenleyici ideoloji, siyasal alanın şekillenmesinde etkili bir aktör işlevi görür. Keza, popülizm 20. yüzyılın sonlarına doğru siyasal alanda hem iktidar hem muhalefet düzeyinde belirgin bir güç haline gelmiştir (Akdoğan, 2024: 42). Günümüzdeki popülizminse, siyasal alanda etno-milliyetçiliğe kayan tutumu vasıtasıyla, devlet elitlerinin iktidarı ele geçirme ve onu sürdürmenin bir aracı olarak kullanıldığı ifade edilmektedir (Karagöz, 2024: 791). Popülist liderlerin izlediği dış politika yaklaşımı, dış tehdit algısını besleyerek içeride siyasi destek kazanmayı amaçlar (Armutlu, 2024). Bu noktada güvenlikçilik politikaları, sürecin sürdürülebilirliğini sağlayan araç olarak karşımıza çıkar. Popülist aktörlerin bu türden söylemleri güvenlik temelli bir politik dile dönüştürmesi, güvenikleştirme sürecini tetikleyen temel unsurlardandır.

Güvenikleştirme herhangi bir kişinin, olayın veya unsurun söz edim aracılığıyla varoluşsal bir güvenlik riski olarak sunulması ve hedef topluluğun bu doğrultuda bir bakış açısı benimsemesi sürecini ifade eder (Ovalı, t.y.). Bu bağlamda, yukarıda da bahsedildiği gibi politik aktörlerin belirli ideolojilerin halk nezdinde karşılık bulması maksadıyla toplumsal unsurları ve korkuları kullanmaları yeni değildir. İslamofobi ve göçmenler üzerinden güvenikleştirme adına atılan adımların meşrulaşması tehdidin belirlenmesiyle kamuoyunda bu tehditlere yönelik özel önlemlerin alınması kolaylaşmış olur (Alper & Turan, 2023: 388).

Güvenikleştirme söylemlerinin en belirgin etkisi ulusal kimlik kurgusu üzerinde gözlemlenir. Ulusal kimlik inşasının, toplumsal algıyı yeniden şekillendirerek ve toplumun korku normları etrafında oluşmasını sağlayarak, seçmen mobilizasyonunu meşruiyet ekseninde sağladığı söylenebilir. Bu haliyle İslamofobi ve göçmen karşıtlığı, paternalist söylemler dahilinde oluşturulan ve yalnızca toplumu belirli bir eksende tutmak amacı gütmeyen, düzenin meşruiyetini de sağlayan olgular olarak karşımıza çıkar. Popülist liderlerin kullandığı “korku hegemonyası” toplumda “koruyucu devlet” imajını pekiştirir.

İslam ve göç olguları kendisinden korunması gereken durumlar olarak lanse edilirken, toplum bekası uğruna paternalist söylemlerle İslamofobik ve göç karşıtı politikalar meşru hale gelir (Glynos, 2007). Bu sayede güvenikleştirme, bir güvence aracına dönüşür. “Korunması gereken değerleri koruyan” devlet elitleri, süreç boyunca İslamofobi ve göçü araçsallaştırır, retorik çerçeveler dahilinde iktidarın düzenini sürdürür ve toplumsal bütünlüğü bu yolla inşa eder (Cesari, 2009).

Bu ideolojik meşruiyetin topluma aktarılmasındaysa medya, siyasal söylemin en etkin taşıyıcısı hâline gelmektedir. Basın–iktidar ilişkisi, İslamofobik söylemlerin bir nebze yüzeyselleştirilerek halka indirgenmesinde mühim ve belirleyici bir araçtır. Çalışmada, bahsi geçen yolların hangi şekillerle yapıldığı söylem analizleri ve karşılaştırmalar üzerinden değerlendirilmeye çalışılacaktır.

İslamofobik söylemin sürdürülmesinde yalnızca aktif ifadeler değil, pasif sessizlik stratejileri de rol oynamaktadır. Yukarıda bahsi geçen güvenlik söylemlerinin yanı sıra İslamofobik yaklaşımın değerlendirilebileceği bir diğer yöntem ise, İslamofobik tutuma karşı herhangi bir tepki ve tedbir almamasıyla sağlanabilmektedir. Böylece İslamofobi’nin kendisi gündem olarak değerlendirilmez ve İslamofobi’ye dair geçerlilik alanı oluşur. Bu duruma bir örnek olarak 11 Eylül saldırılarının ardından dünya genelinde İslamofobi’nin hızla yayılması ve İslamofobi’ye dair geliştirilen politikaların benimsenmesi, güvenlik söylemleri ile aynı çizgide ilerlemiştir. Böylece İslamofobi’nin yalnızca saldırgan ve açık şekilde gerçekleşmediği, güvenlik kararları ile sürecin farklı dinamikler ve kapsamlar ile sürdürülebileceğini gösterir.

Sürdürülen politikalar karşısında, süreçte göçmen ve Müslümanlara yönelik sistemli dışlama gelişmiş ve var olan “tehdit” imajı, varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Yapılan düzenlemelere olan yaklaşımlar, söyleme dayalı bir meşruiyet oluşturma çerçevesinde önem arz etmektedir. İslamofobi’nin sürdürülebilirliği tartışması bu çalışmanın kapsamı dışında kaldığından, makale içerisinde bu konu detaylı olarak ele alınmamıştır. Bununla birlikte, İslamofobi’nin kısa vadede stratejik kazanımlar elde etmek amacıyla kullanıldığı açıktır. Ön plana çıkan İslamofobik söylemler ve siyasal hamleler, bahsedilen düzenlemeler için farklı biçimlerde tekrar kullanılarak yeniden üretimin bir parçası haline gelmiştir.

Bu durum ise İslamofobi’nin hem yaygınlaşmasına hem de sürekli gündemde kalmasına neden olmaktadır. Toplumun dinamik ve değişen fikirleri karşısında, İslamofobi’nin isim, olay ve kişi ya da kurumlar üzerinden biçim değiştirerek sosyal hayatın içinde yer bulabilmesi, çalışmada bahsi geçen

çeşitli yollar aracılığıyla toplumsal yapının bir parçası haline gelmektedir. Bir diğer boyutuysa, söylemlerin İslam'a, İslamofobi'ye ve Müslümanlara bakışını tek seferlik değiştirmemesi; konjonktüre bağlı olarak gelişen farklı anlayışlarla yeni anlam ve yargı sorunları yaratmasıdır. Bu çaba, toplumsal düzeyde güvenlik kaygılarını beraberinde getirir. Egemenliği elinde bulunduran, topluma doğrudan ya da dolaylı etkisi olan yöneticilerin ifadelerinin açıklayıcı ve kapsayıcı olması şartını gündeme getirmelidir.

Bu tür söylemler, belirli dönemlere özgü politik hamleler kadar, kalıcı bir ideolojik üretim biçimi olarak da karşımıza çıkar. İslamofobi'nin, farklı ifade biçimleri ile özünü koruduğu, kamuoyunda gündeme geldiğinde ise gizli bir ötekileştirme durumu oluşturduğu söylenebilir. Keza İslamofobi'yi tanımlamak için kullanılan ifadeler, var olan İslamofobi'ye karşı nötr kalma ve İslamofobik hareketleri "gerekli önlem" olarak değerlendirme yoluyla meşrulaşır. Böylece kamuoyunun ideolojik yapısının şekillenmesi ve farklılaşan söylemlerin içerikleri arasında bir bağlantı olduğu, her toplumun da İslamofobi'ye olan yaklaşımının değişkenlik gösterebileceği ifade edilebilir (Doğan, 2024: 349).

Hukuk ve İslamofobi

Kamuoyunda bahsedilen şekilde bir etki yaratabilmenin diğer yoluysa hukuktur. Egemenliği elinde bulunduran iktidarın sınırlarının ve politikalarının toplumda lanse edilmesi, sahip olduğu yönetim anlayışına ve ideolojisine bağlı olarak hukuk çerçevesi dahilinde gerçekleştirilir. Hukuk, bu noktada egemen iktidarın topluma ulaşma ve sınırlarını belirleme aracına dönüşür. Bu sayede devlet elitlerinin hitap etme amacı hukukla sağlanmış olur, bunun sebebi devlet elitlerinin meşruiyeti kurma yolu olarak hukukun, gücünü önceden belirlenmiş kurallar vasıtasıyla topluma kabul ettirmesidir (Mızrak & Temiz, 2009: 78).

Bu tanım, hukukun sadece normatif bir düzenleme değil, ideolojik bir meşruiyet aracı olarak işlev görebileceğini de göstermektedir. Çok boyutlu yapısı sebebiyle, geliştirilen hukuki politikaların toplumda bulduğu karşılık her daim farklılık göstermiştir. Yasal meşruiyetin sağlanmasıyla, yalnızca siyasi koşulların değil, kültürel kodlamaların da hegemonik konumlarda yeniden şekillendirildiği ifade edilebilir. Bu adımların laiklik anlayışı temelinde açıklamalarla sunulmasına rağmen, kişilerin bunu bireysel özgürlüklerine ve temel haklarına tehdit olarak algıladığı da söylenmektedir (Kara, 2025). Böylece, ayrımcılığa ve dışlayıcı politikalara maruz kalan kişilerin toplumsal hayata entegre olmaları durumunda güncel ve kapsayıcı bir mesele halini almaktadır.

Ayrıca, hukukun tarafsız bir sistem olmaktan ziyade, ideolojik bir aygıt olarak nasıl çalıştığını tartışan Unger'in Eleştirel Hukuk Kuramı (1983) da önem kazanmaktadır. Unger, hukukun nötr tavrının sosyal zeminde yeniden ve farklı biçimlerde üretildiğini tartışmaktadır. Bu nedenle, analiz edilmesi gereken bir diğer önemli nokta, hukukun islamofobik söylemleri açık ve yanlı bir dil kullanmadan, çağdaş bir görünümle meşrulaştırması/maskeleymesi durumudur. Eleştirel Hukuk Kuramı çerçevesinde irdelendiğinde, eleştirel teorisyenler hukukun politik bir anlam kazandığını, belirsiz, taraflı ve ideolojik

olduğunu vurgulayarak onu yalnızca teknik bir sistem olarak nitelendirmemişlerdir (Akman, 2012: 1275-1276). Hukukun işlevi hem devletin baskı aygıtı hem de ideolojik aygıtı olması yoluyla belirlenir. Bu kuramın sunduğu eleştirel bakış, Althusser'in devlet kuramıyla birlikte değerlendirildiğinde, hukukun hem ideolojik hem de baskıcı işlevini görünür kılar. Bu bağlamda Althusser'in (1971) devlet kuramı perspektifinden toplumsal düzenin devamlılığını sağlaması rolü tartışılmaktadır. Hukukun yaptırım uygulama veya yasak koyabilme gücü, onun zor aygıtına dönüşmesini ve zorlayıcı bir özne hâline gelmesini sağlar. Hangi söylemlerin doğru ve kabul edilebilir olduğuna karar vermesiyle, kimlerin normal tanımına uygun olduğunu belirlemesiyle ideolojik aygıt işlevini barındırır. Bu tanımlar, halkın değerlerini belirler, temellendirir ve onları içselleştirmelerini sağlar. Normatif bir düzen olarak hukuk, denetleyici rolünü bireyler ve kurumlar üzerinde gerçekleştirmekle kalmaz, iktidarın ideolojisinin yansıtılabilmesi ve dolaşıma girmesi için bir üretim alanı olarak kullanılır. Yukarıdaki örnek hem Eleştirel Hukuk Kuramı hem de Devlet Kuramı ekseninde değerlendirildiğinde, devletin aldığı kararların hukuk boyutundaki karşılığı, doğrudan baskı mekanizmasını işleme sokarak toplumsal düzenin ve meşruiyetin sağlanmasıyla olur.

Toplumsal düzen baz alındığında amaç, insanlar ve kurumlar arası ilişkilerde, bir arada yaşayabilmek adına istikrarlı bir yapılanma sağlamaktır. Bu yapı hukukun kuralları/normları dahilinde ve yasaklar aracılığıyla güvence altına alınır. Düzeni sağlayan bir mekanizma olarak hukuk, istikrarı temin etme ve bunun adına 'dikte etme' hakkını meşrulaştıran bir yapıya dönüşür. Kişiler ve kurumlar arası çatışmaların denetlenebilirliğini sağlayan oluşum olarak karşımıza çıkar. Bu şekilde toplumun işleyiş biçimi korunmuş olur.

Toplumsal düzenin sağlanması normatif çerçevelerle ve bu düzenin meşrulaştırılmasıyla mümkündür. Meşruiyet, düzeni kabul ederek destekleme noktasında kendini gösterir. Hukuk, "doğru" ve "haklı" yargılarını etkileyerek, halkın belirli kalıplar çerçevesinde bir iktidar ideolojisini ve düzeni makul görmesini sağlar. Halk, belirlenmiş ve geçerli kabul edilmiş düzene bu yolla itaat eder ve destek verir. Meşruiyet toplumsal rızayı üretmiş olur; hukuk yoluyla rıza, belirli çerçeveler kazanır.

Eleştirel Hukuk Kuramı, hukukun evrensel nitelikler taşımadığı ve normatif değerler barındırmadığı durumunu belirtir. Ortaya konan İslamofobik söylemler, hukuk pratiklerinin işlevi doğrultusunda sosyal, kültürel ve siyasal alanda marjinalleşmeye olanak tanıyan bir mekanizma olarak işlev görür. İslamofobi'nin kurumsal alanda meşrulaşmasına olanak tanıyarak kurumsallaşır, devlet elitlerinin çıkarına olacak şekilde şekillenir.

Hukukun kurumsal işleyişine dair tartışmalar, ideolojik ve yönetsel bir boyut kazanmaktadır. Liyakatin inşa edilebilmesi ve sürekliliğinin sağlanabilmesi, güçler ayrılığı ilkesinin denetim mekanizmaları dahilinde güvence altına alınır. Kamusal alanda adaletin tesis edilebilmesi, denetim mekanizmalarının güçlü ve etkin kılınması ise liyakat ve demokrasi temelli bir yönetim

anlayışının benimsenmesiyle sağlanabilir. Sonuç olarak, erkler üzerinde yetki sahibi aktörlerin şeffaflığı ve hesap verebilirliği, yalnızca hukuk devleti ilkesinin değil, demokratik meşruiyetin de ön koşuludur.

Medya ve İslamofobi

Günümüz dijital çağının çevrimiçi ortamında medyanın bir rolü, kimliklerin paylaşımını ve kimlikler arası etkileşimi sağlamaktır. Bu etkileşimin görünürlük boyutunda İslamofobi'nin yoğun biçimde dolaşıma sokulduğu ve kimliklerin de bu İslamofobi sınırları üzerinden çerçeveslendirildiği gözlenmektedir. Burada bahsi geçen medya terimi, gazeteler, televizyon, radyo ve internet dahil olmak üzere tüm kitle iletişim araçlarını kapsamaktadır (Metin, 2024: 591). Bu kitle iletişim araçları, toplumu bilgilendirmek ve haber vermek amacı taşımanın ötesinde, toplumsal dönüşümün temel belirleyicilerinden biri haline gelmiş ve içerik aracılığıyla toplumu mobilize etme işlevi kazanmıştır. İslamofobik ve göçmen karşıtı söylemler medya araçlarında sistemli biçimde ve kalıplaşmış anlatılar üzerinden üretilir. Egemen iktidarın çıkarlarını koruyacak biçimde meşrulaştırılır ve yeniden üretilir (Şimşek, 2021: 113). Medya, bilgi akışıyla kimliklerin kamusal temsiline ilişkin sınırları belirleyen bir alan hâline gelmiştir.

Bu bağlamda, medya içeriklerinde yer alan temsiller, bilgilendirme aracıyla ideolojik bir üretim süreci olarak değerlendirilmelidir. Avrupa'da İslam karşıtlığı alanında, Türk-Alman Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Enes Bayraklı ile Georgetown Üniversitesi'nden Prof. Farid Hafez'in kaleme aldığı *Avrupa İslamofobi Raporu 2020*'ye göre siyasi söylemlerin ana konularından birisi haline gelen İslamofobi ve medyada da yanıltıcı ve basmakalıp şekilde sunulan 'güvenlik sorunu' ifadeleriyle medyada lanse edilmektedir (Perspektif, 2021). İslamofobik yaklaşımın egemen iktidar ve medya tarafından araçsallaştırıldığı, olağanüstü durumların normalleştirildiği ve güvenlikçi politikaların eş zamanlı olarak yürütüldüğü görülmektedir.

Medyanın bu ideolojik işlevi, güvenlik politikalarının toplumsallaşması sürecinde daha görünür hâle gelir. Normalleştirme süreci, Ole Wæver, Barry Buzan ve Jaap de Wilde'nin geliştirdiği Güvenlikleştirme Kuramı (1998) bağlamında değerlendirildiğinde güvenlik olgusunun sosyal ve politik dayanaklarının şekillenmesinde çok katmanlı söylemsel süreçlerin gerçekleşmesi gerektiği ileri sürülmektedir. Bu yaklaşımda güvenlik, küresel ve nesnel gerçeklikten ziyade, onun nasıl tanımlandığına bağlı olarak kategorize edebileceğimiz bir durumu ifade eder. Dolayısıyla güvenlik olgusunun her bir özne için farklı anlamlar taşıdığı söylenebilir. Güvenlik gündemini oluşturan asıl etmen, olayın söylemler aracılığıyla nasıl lanse edildiğidir. Bu bağlamda, güvenlikleştirme herhangi bir konunun, kişinin, grubun veya nesnenin söz-edim yolu ile tehdit haline getirilmesi veya sunulmasıdır (Ovalı, t.y.). Bu tanımın halk tarafından benimsenmesinin ardından olağanüstü koşulların gündelik hayatta yer bulması sağlanabilir. Alınan acil önlemlerin kamusal alanda meşrulaşması ve müdahalelerin kalıcı hale gelmesi, olağan koşulların gündelik hayatın bir parçası haline alması sonucunu oluşturabilir. Güvenlikleştirme uygulamalarının medyanın da dinamikleri ile belirlenen çok katmanlı bir süreç haline

gelmesi, onu meşru kılma açısından kaçınılmazdır. Siyasi aktörlerin güvenlikleştirme pratiklerinin belirli bir nesneyi tehdit olarak göstermesiyle medya, pratikleri meşrulaştırma ve yaygınlaştırma işleviyle ön plana çıkar. Örneğin, medyada “güvenlik sorunu” söylemiyle ilişkilendirilen Müslüman ve göçmenlerin, güvenlikleştirme adımları doğrultusunda toplumdaki izole edilmesi, yukarıda sözü edilen “biz” ve “onlar” ayrımını radikal hale getirecektir. İzlenen politik adımların rızayla karşılanması medyayı, mevcut kültürel ve siyasi İslamofobi/göçmen karşıtlığını toplumsal düzeyde taşıyıcı, ayrıca yeniden üretici bir mekanizma hâline getirmektedir.

Bu noktada, medya söylemlerinin birey düzeyinde yarattığı etkileri anlamak için Goffman’ın Damga Kuramı açıklayıcı bir çerçeve sunar. Medya, söylemler üzerinden ötekileştirmeler ve kalıplaştırmalar yoluyla işlev görür. Erving Goffman (1963), damga kuramını açıklarken, damganın bireyin sahip olduğu kimliğiyle alakalı toplumun normatif beklentilerinin uyuşmaması sebebiyle sorun yaşaması olarak tanımlamıştır. Bu etiketleme, bireyin toplum içinde sahip olduğu sosyal statünün değişmesi, maddi ve hukuki alanlarda sorunlar yaşanmasına, kişinin bulunduğu topluma kültürel entegrasyonunun sağlanamaması gibi problemler yaşanmasına sebep olabilir. Bu ayrımcı tutumun getirdiği sosyal baskı, kişinin ön yargı ortamında etiketleri içselleştirmelerine ve dışlanma ile radikal ayrımcılığa sebebiyet verebilir. Ayrıştırmacı hamleler yalnızca normatif halk veya siyasi elitlerden değil; kamusal alanın her bölgesinde, içselleştirdiği kalıplar nedeniyle halktan uzak kalmayı tercih eden kişilerden de sağlanabilir. Bu kişiler, kimliklerini özgürce yaşama hakkından vazgeçmeye meyilli hâle gelebilir, kimliklerine yönelik sorunlarla karşılaştıklarındaysa özgüven kaybı ve kamusal alanı terk etme eğilimi gösterebilirler.

Damgalanma sürecinin bireysel düzeydeki yansımaları, zamanla kültürel kimliğin yeniden inşasına kadar uzanır. Etiketleme biçimi kişinin kamusal alanın tamamında bir sorun haline aldığı ve aidiyet hissiyatının kaybedildiği bir ortamda yaşandığında, kimlik sapmasına sebep olabilir ve bu durum bireyin özel alanını da etkisi altına alan bir boyuta ulaşmasına sebebiyet verebilmektedir. Kişisel alanındaki kararları ve yaşam biçimini değiştirmek zorunda kalacak olan birey, öz kimliğinden kopma noktasına gelerek toplumsal kimliğin karmaşasına karşı kültürel bir gölgelenme süreci yaşar. Böylece, yeni bir kimlik inşasına itilmiş olur ve kendisini, normları oluşturarak yargılayan toplumun değer anlayışına göre kimliğini şekillendirmeye başlar. Kimlik inşasının ardından kabul ettiği ve benimsemeye zorlandığı “zedelenmiş kimlik” (Goffman, 1963) ile kabul görmek ve parçası olduğu toplum ile eşit seviyeye gelebilmek adına çabalar. Dışlanma sebebi olarak öne sürülen toplumsal kimlik damgaları, bireyin dahil olmayı seçemedikleri fakat toplum içinde ayrılmaya sebebiyet veren durumları kapsar. Bu kimlikler birey bazında değerlendirilse ve belli çerçevelendirmeler yapılmaya çalışılsa da medya gibi ideolojik araçlar dahilinde toplumun tamamını ilgilendirir. Birey anlayışından koparak “grup” halini alan homojen, dağınık bir yapıyı temsil etme halini alır.

Etiketleme, bireysel bir olgu olmaktan çıkıp toplumsal kabul biçimlerinin tahakküm aracına dönüşür, mikro düzeydeki sorun halinden sıyrılarak çok daha geniş kitlelere yayılan bir ayrımcılığı

oluşturur. Medya, toplumsal düzeyde sahip olunan ön yargı ve etiketleri, toplumun özellikleri şeklinde lanse ederek meşruiyet oluşturur. Bireye tanımlamayla tüm özellikleri yok sayılabilmekte, birey yalnızca o özelliği üzerinden değerlendirilmektedir. Toplumsal ayrımcılık, kurumsal alandan dışlanma ve güvenlikleştirme politikalarının zeminini oluşturan bağlamda, toplumun geneline tehdit olarak sunulan kimliklerin normları belirlenir. Toplumun kendisi ve yönetici elitler tarafından toplumsal kimlik normlarının üretimi medya aracılığı ile altyapısallaştırılır. Kimlik problemini gündeme getirerek toplumun tehdit altında olduğu fikri ise, yine medya tarafından öne sürülür. Bu sayede güvenlikleştirici politikaların gündelik pratikte yer bulabilmesi sağlanır.

Tüm bu süreçler dijitalleşmenin hız kazandığı günümüz ortamında, özellikle sosyal medya platformlarında daha belirgin biçimde gözlemlenmektedir. Sosyal medyada bu pratiklerin olduğu alanlarda denetimlerin yetersiz olması ve günlük güvenlik zafiyetine yol açabilecek ortamlar yaratmasıdır (Uzun, 2024: 721). Bu durum, İslam'ın geniş kitlelere eksik veya yanlış biçimde, aktarılmasına, dolayısıyla İslamofobi'nin yaygınlaşmasına ve yanlış yorumlanmasına neden olmaktadır. Medyanın sivil toplum üzerindeki etkisi, çeşitli doğru ve gerçek algıları şekillendirerek toplumun düşünüş ve yaşayış biçimini doğrudan etkilemektedir. Sivil toplum alanında bir ideoloji olarak üretilmesine zemin hazırlayarak medya, islamofobik söylemlerin dolaşımını sağlamakla kalmamakta, beraberinde sivil toplumun ideolojik biçimlenişinde belirleyici bir rol üstlenmektedir.

Tüm bu süreçler dijitalleşmenin hız kazandığı günümüz ortamında, özellikle sosyal medya platformlarında daha belirgin biçimde gözlemlenmektedir. Sosyal medyada bu pratiklerin olduğu alanlarda denetimlerin yetersiz olması ve günlük güvenlik zafiyetine yol açabilecek ortamlar yaratmasıdır (Uzun, 2024: 721). Bu durum, İslam'ın geniş kitlelere eksik veya yanlış biçimde, aktarılmasına, dolayısıyla İslamofobi'nin yaygınlaşmasına ve yanlış yorumlanmasına neden olmaktadır. Medyanın sivil toplum üzerindeki etkisi, çeşitli doğru ve gerçek algıları şekillendirerek toplumun düşünüş ve yaşayış biçimini doğrudan etkilemektedir. Sivil toplum alanında bir ideoloji olarak üretilmesine zemin hazırlayarak medya, islamofobik söylemlerin dolaşımını sağlamakla kalmamakta, beraberinde sivil toplumun ideolojik biçimlenişinde belirleyici rol üstlenmektedir.

Sosyal Norm Anlayışı ve İslamofobi

Politik söylemler, iktidar biçimine bağlı şekillenir. Modern dönemde kabul gören teorik çerçeveler uyarınca, egemen sınıf farklı araçlar yoluyla toplumları yönetmeyi hedefler. Modern siyasal düşünce açısından bu durum, iktidarın yönetme ve yaşamı düzenleme kapasitesiyle de ilgilidir. Bu süreci, Foucault'nun (2008) Biyopolitika Kuramı çerçevesinde değerlendirmek mümkündür. Ona göre iktidar, sahip olduğu yönetme gücünü yaşatmak, düzenlemek ve kontrol etmek odaklı hale gelmiştir. Günümüzde, yönetim biçimi olarak tanımlanan yeni bir iktidar formu ortaya çıkmıştır. Beden, nüfus ve sosyal norm gibi temel alanların ortak yönü, düzeni sağlama ve koruma amacıdır.

İktidar, bu anlayışa göre bireyi ve toplulukları yaşatma amacı güder. Bunu, toplumun her bir parçasını en verimli haline getirme hedefiyle ele alır. Bu verimlilik arayışı, statükonun korunması için gerekli olan sosyal normların yeniden üretimini ve dolayısıyla müdahaleyi zorunlu kılar. Egemen sınıf, toplumsal düzenin sürekliliğini sağlamak amacıyla siyaseti bir araç olarak kullanır. Bu süreç koruma ve düzenleme pratikleri üzerinden işler.

Bu nedenle biyopolitika yönetim biçimiyle, toplumun “normal” ve “anormal” tanımlarını şekillendiren bir iktidar pratiğidir. Toplumsal normlar, gündelik yaşam pratikleri içinde “normal” kavramının tanımını doğrudan etkiler. Bu yaklaşıma göre, “normal” kabul edilen normların sınırları siyasal konjonktüre göre değişkenlik gösterir. Biyopolitik kararlar, toplumu kontrol etme mekanizması üzerinden siyasi yönelimlerini ortaya koyar. Bunun bir örneği olarak güvenlikleştirici politikaların sosyal düzen üzerindeki etkisi ve kamuoyundaki karşılığı verilebilir. Bu noktada, biyopolitikanın en görünür olduğu alanlardan biri güvenlikleştirme süreçleridir. “Güvenlikleştirici politikaların etik sınırını ne oluşturuyor?”, “Güvenlikleştirici politikalar, kimi “korunması gereken” ve kimi “uzak tutulması gereken” kesimler olarak hangi sınırlar dahilinde değerlendirmektedir?” Bu sorular biyopolitikanın değer algısı üzerinden şekillenmektedir. Biyopolitikanın çerçevesini oluşturan iktidar mantığı ile toplumun değer algısı kesiştiğinde, yalnızca egemenliğin sahipleri değil; aynı değer yargısını ve etik anlayışını benimsemiş toplum da güvenlikleştirici politikalara ve biyopolitik müdahalelere meşruiyet kazandırır.

Sonuç olarak, biyopolitikanın ürettiği normatif değerler, yönetenlerle birlikte yönetilenler tarafından da içselleştirilir. Bu durum, iktidar ve onun destekçilerinin aynı siyasal, ekonomik ve sosyo-kültürel perspektifi paylaşmasına yol açar. Normatif bir bakış açısından sıyrılarak ideoloji haline gelen bu yaklaşım, marjinalleşmeye neden olmakta ve İslamofobi gibi ayrımcı ideolojilerin benimsenmesine yol açmaktadır.

Bu ideolojik yön, her toplumun tarihsel koşullarına göre farklı biçimlerde tezahür etmektedir. Toplum düzeyinde bahsi geçen yorumlamaların çoğu, laiklik, cumhuriyetçilik ve etnik milliyetçilikle ilgili demokratik yönetim modellerini korumaya yönelik tanımlar dahilinde yapılmıştır. Nefret, korku ve orientalist yaklaşımı da bu değerleri korumaya yönelik bir çaba ve sonuç olarak değerlendirilebilir. Makalede bahsi geçtiği gibi, söylemler gerçekliği oluşturma ve bu sahibi gücü elde etme yolu olarak kullanılmaktadır. Keza İslamofobi'nin bu denli farklı algılanışı ve halk nezdinde karşılık bulmasının şans eseri olmadığı tartışmasına konu olmuştur. Buna bağlı olarak yalnızca İslamofobi ile toplumun sahip olduğu tedirginliklerin gün yüzüne çıktığını ifade etmek de tamamen doğru ve eksiksiz bir ifade olmayacaktır. İslamofobi, hem halkların korku ve endişelerini besleyerek Müslümanları hedef göstererek asıl sorunlardan dikkati dağıtmış, hem de radikalleşmeye varan kolektif bilincin yaratılmasına alan oluşturmuştur.

Bu kuramsal çerçevede, İslamofobi'nin kültürel bir önyargı ve de biyopolitik bir yönetim stratejisi olarak okunabileceğini göstermektedir. Biyopolitika perspektifinden değerlendirilen İslamofobi beraberinde diğer ideolojik aygıtların işlevlerini ortaya koymayı gerektirmiştir. Devletin ideolojik aygıtları, kültürel olarak zemine sahip olan İslam karşıtlığı fikrini beslerken, siyasi aktörlerin iktidar ideolojisini oluşturacak şekilde attığı adımlar, bu olguların pek çok farklı husus dahilinde değerlendirilmesini gerekli kılar. Bu çalışma, farklı kuram ve teorilerin ilişkisine odaklanarak, İslamofobi'nin derinlikli sebepleri ve sonuçlarının günümüzün siyasi arenasında nasıl önemli bir rol oynayabileceğini araştırmaktadır. Modern devletlerin iktidar biçimlerini net şekilde anlamak ve siyasi elitlerin toplum üzerindeki etkisini incelemek önem arz etmektedir. Dolayısıyla İslamofobi, modern devletin biyopolitik araçlarıyla şekillenen hem toplumsal normların hem de siyasal meşruiyetin üretiminde işlevsel bir unsur hâline gelmektedir.

VAKA İNCELEMESİ: FRANSA

Bu çalışmada Fransa örneği, Avrupa'daki İslamofobi tartışmalarının görece en görünür biçimde cereyan ettiği bağlamlardan biri olması hasebiyle açıklayıcı bir vaka olarak seçilmiştir. Avrupa'da İslam ve göç karşıtlığının en belirgin biçimde ortaya çıktığı ülkelerden biri Fransa'dır (Gedikoğlu, 2018). Bu bağlamda, Müslümanlar ve göçmenler çeşitli siyasal ve toplumsal süreçler doğrultusunda ötekileştirilmekte; hukuki ve kamusal alandaki varlıkları ise güvenlik söylemleriyle ilişkilendirilmektedir. Ülke genelinde süregelen siyasal açıklamalar, medya haberleri ile hukuki ve kamusal düzenlemeler, İslamofobi ve göçün toplumdaki yansımaları, siyasi elitler tarafından nasıl işlevselleştirildiğini, bu süreçlerin toplumsal ve kültürel kodlarla nasıl güçlendirildiğini ortaya koymaktadır.

Bu hususta Fransa, diğer Batılı ülkeler gibi göç ve terör meselelerini bütüncül bir perspektifle değerlendirmiş ve bu kapsamda düzenlemeleri Müslüman göçmenler ile göçmen kökenli Müslümanlar üzerinde uygulamaya koymuştur (Alper & Turan, 2023: 386). Fransa'daki somut örnekler üzerinden, Müslüman ve göçmen kimliklerine sahip bireylerin güvenikleştirme söylemleriyle nasıl ilişkilendirildiğine değinilecektir. Böylece, kamusal alanda sistematik etkileşimlere dair çıkarım sağlanması amaçlanmıştır.

Fransa'daki Siyasal Aktörler ve İslamofobi

Fransa'da İslamofobi ve göç, yalnızca halk arasında gelişen bir yaklaşım değildir. Bu tutum, siyasi liderlerin etkisiyle yorumlanan ve yeniden tasarlanan bir söylem pratiği olarak ortaya çıkmaktadır. Bu söylem pratiği, kamuoyunun algısını şekillendirirken, Müslüman ve göçmen kimliklerinin temsil yoluyla yeniden biçimlendirilerek dolaşıma sokulmasını sağlamaktadır. 2019'da (Euronews) gündeme gelen bir olayda, bir okul gezisi sırasında aşırı sağcı yerel bir siyasetçinin, veliden başörtüsünü çıkarmasını talep etmesi, siyasal söyleme doğrudan somut bir örnek oluşturmaktadır. Bu siyasi aktörün eylemi, söylem üzerindeki güç ilişkilerini belirginleştiren bir pratik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bahsi geçen güç ilişkisi, başörtüsünü çıkarma talebini siyasi bir temelden daha çok, başörtüsü üzerinden dini görünürlüğün kısıtlanmasına yönelik bir güç gösterisine dönüşmektedir. Bu tür beyanlar ve müdahaleler bireysel olarak dile getirilse de medyada tekrar edilerek topluma ulaştırılması, söz konusu söylemlerin sıradanlaşmasına yol açmaktadır. Fransa Cumhurbaşkanı Macron'un "İslam bugün dünyanın her yerinde krizde" ve "Planladığımız stratejinin dördüncü eksenini, Fransa'da aydın/aydınlatılmış bir İslam inşa etmektir; dış etkilere bağlı İslam'a ihtiyacımız yok" (Hıdır, 2020) açıklamaları, söylemin normalleşmesini kavramsallaştırma yoluyla sağlamaktadır. Bu durum, dini kimliğin ülke genelinde yeniden gündeme gelmesine yönelik somut bir örnek olarak değerlendirilmektedir. Söylem, İslam'ın kabul gördüğü anlamını taşıyor gibi görünse de söylemsel boyutta İslam'ın sınırlarını çizme ve bu sınırlar içinde tanımlama vurgusu taşımaktadır.

Bu yaklaşım, söylemsel müdahalelerde yapılabilen ve yapılamayan kriterler arasında bulanık bir çizgi oluşmasına neden olmaktadır. Dini kimliğin belirli koşullara bağlı hale gelmesi, söylem aracılığıyla sembolik bir sınır oluşturur. Sonuç olarak siyasi söylemlerin; uyum, entegrasyon veya bireysel tercih olarak kamuoyuna sunulması, dini kimlik tartışmasını yeniden gündeme taşımaktadır. Ayrıca İslamofobik dilin siyasi elitler tarafından üretim mekanizması haline geldiğini de göstermektedir.

Hukuki/Kamusal Alanda İslamofobi'nin Yeri

1958 yılında yürürlüğe giren ve günümüzde hâlen geçerliliğini koruyan Fransız Anayasası'nın birinci maddesi, Fransa'nın bölünmez, laik, demokratik ve sosyal bir cumhuriyet olduğunu belirtmektedir. (1958 Fransız Anayasası, md. 1). Bu madde, köken, ırk veya din ayrımı gözetmeksizin tüm vatandaşların yasa önünde eşitliğini garanti eder ve her inanca saygı gösterilmesini öngörür. Söz konusu normatif yaklaşım, devletin dini inançlara karşı tarafsız bir konumda bulunması gerektiğini ortaya koymaktadır. Laiklik ilkesi, devletin dini inançları yaşayan bireylere karşı tutumunu belirlerken, kamusal alanın düzenlenmesini de bu çerçeveye göre şekillendirmektedir. Laiklik ilkesi, kamusal alanda bireylerin kimliğini belirleyen önemli bir etken olarak işlev görür. Dini sembollere yönelik hukuki düzenlemeler, laiklik ilkesinin uygulamadaki somut örnekleri olarak öne çıkmaktadır.

Buna karşın, Fransız Parlamentosu'nun kararıyla 2004 yılında devlet okuluna giden öğrencilerin başörtüsü takması, 2011 yılında sokakta peçe takılması yasaklanmıştır. 2016 yılında ise bazı belediyeler, kamusal plajlarda Müslümanlara yönelik özel mayo kullanımını sınırlayarak benzer uygulamalara devam etmiştir (Euronews, 2019). İslamofobi'ye yönelik adımların sistematikleştiğini gösteren bu örnekler, Gündelik pratikte dini kimliği yansıtan sembollerin sınırlandırılmasını yalnızca laiklik gerekçesiyle açıklayamamakta, güvenlikleştirme bağlamında anlam kazanmakta ve toplumsal olarak kabul edilebilir hâle gelmektedir. Bununla birlikte, "Cumhuriyet Değerlerine Saygıyı Güçlendiren Prensipler" adını taşıyan yasayla (Doğru, 2021) anayasanın dini eşitlik ilkesini ortaya koyan normatif yaklaşımı ile kamusal alandaki uygulamalar arasındaki tartışmaları görünür kılmaktadır. Benzer şekilde,

abaya benzeri dini giysilerin yasaklanması, yasal bir müdahale ve laiklik ilkesine dayalı rıza üreten bir söylemsel manevra olarak işlev görmektedir (Euronews, 2023).

Fransa’da laikliğin bir değer ve ilke olarak korunması, kamusal alanda çeşitli dini sembollerin sınırlandırılmasını gerektirmiştir. Bu sınırlandırmalar, güvenlikleştirme adımları çerçevesinde kamusal alanda belirli bir meşruiyet zemini oluşturmaktadır. Güvenlikleştirmenin hukuk nezdinde bulunduğu kural koyucu perspektif, söz konusu kuralların benimsenmesine de alan açmaktadır. Hukuki süreçle kamusal alan söylemlerinin birbiriyle olan ilişkisi, hukuki olarak ilerletilen bir sürecin kamusal alanda da karşılık bulmasını sağlamaktadır.

Bu durum İslamofobi ve göçmen karşıtlığı açısından da farklı değildir. Bu nedenle dini sembollerin gündelik hayatta bulunduğu karşılık, devletin sahip olması beklenen nötr duruşa yönelik tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Laiklik ve güvenlik değerleriyle anılan konular arasında yer alan İslamofobi ve göç karşıtlığı, laiklik üzerinden meşruiyet üretimi meselesini de gündeme getirmektedir.

Çeşitli kamusal alanlarda gerçekleşen bu müdahalelerse, devlet düzeyinde hem dini semboller hem de laiklik kavramının yorumlanmasını sağlayarak, terimlerin anlamlarının karar mekanizması hâline gelmesine yol açmaktadır. Bu kararların anayasal düzeyde yasama organları tarafından üretilmesi ve yerel yönetimlerle gündelik pratikte tekrar dolaşıma sokulması, kamu alanı sınırlarının farklı kurumsal birimler tarafından çizildiğini göstermektedir. Bu durum, devletin kurumsal yapılarının laiklik ilkesine yönelik tarafsızlığıyla sınırlı kalmamakta, bireylerin kimlikleri ve kamusal görünürlükleri üzerinde de belirleyici bir rol oynamaktadır.

Fransa Toplumunda İslamofobinin Yansımaları

İslamofobi, siyasi ve hukuki sınırlar çerçevesi kadar gündelik hayatta da somut karşılık bulmaktadır. Toplumsal düzlemde görülen şiddet ve saldırı içerikli eylemler, Müslüman ve göçmen bireylerin kamusal alandaki görünürlüğü ile ilişkilendirilmektedir. Bu durum, bireysel tutumların ötesine geçerek İslamofobi’nin toplumsal pratikte de yer bulunduğunu göstermektedir. Fransız Müslüman Konseyi’ne (CFCM) bağlı İslam karşıtlığı Gözlemevi’nden yapılan açıklamaya göre, dört gün içinde elliden fazla Müslüman karşıtı saldırı gerçekleştirilmiştir (BBC News, 2015). Bu saldırıların ülkenin çeşitli bölgelerinde gerçekleşmiş olması, İslamofobi’nin yalnızca bireysel ya da belirli bir gruba yönelik bir tutum olmadığını, toplumsal algıda belirleyici rol oynadığını göstermektedir. Bu İslamofobik saldırı vakalarının medya aracılığıyla geniş kitlelere ulaştırılmasıysa Müslümanların dışlanmışlık hissini artırmaktadır. Diğer taraftan, müslüman bireylerin ötekileştirildiğini de göstermektedir.

İslamofobik yaklaşımların toplum nezdinde ulaştığı boyutu göstermek açısından, Fransa’da bir öğretmenin öğrencilerine Hz. Muhammed’in karikatürünü göstermesinin ardından başı kesilerek öldürülmesi dikkat çekici bir örnek teşkil etmektedir (BBC Türkçe, 2020). Bu tür saldırılar, dini kimliğin bazı durumlarda doğrudan hedef hâline geldiğini ve İslamofobi’nin toplumsal düzeyde nasıl

belirginleştiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, İslamofobi saldırı, tehdit ve dışlayıcı eylemler aracılığıyla gündelik hayatta karşılık bulmaktadır. Bahsi geçen İslamofobik yaklaşımlar ve olaylar, Müslüman bireylerin kamusal alandaki varlıklarını ve temsillerini kırılğanlaştırmakta; topluma duyulan aidiyet hissini de olumsuz etkilemektedir. Sonuç olarak, İslamofobi; söylemsel, hukuki ve kurumsal boyutları kadar toplumsal ilişkiler çerçevesinde de analiz edilmesi gereken; güvenlik ve eşitlik algılarını şekillendirebilen bir olgu olarak değerlendirilmelidir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İslamofobi, iktidar sahiplerinin farklı siyasal ve toplumsal nedenlerle gündeme taşıdığı, güncel, tartışmalı ve etik boyutları bulunan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Akademik literatürde üzerine pek çok değerlendirme yapıldığı ve farklı perspektiflerden İslamofobi olgusunun ortaya konulduğu söylenebilir. Bu yoğunluğun özellikle 2000'lerin başından itibaren belirginleşmesi ve İslamofobi'nin de 2000'lerden itibaren daha yaygın bir şekilde odak halini almasının şans eseri olmadığı belirtilebilir. Özellikle 11 Eylül saldırılarından itibaren dış politika ve ekonomi alanında gündeme getirilen yeni stratejiler, politik kararlar ve söylemler, küresel çapta değişimlere yol açmıştır. Bu değişimlerin sonuçları hemen her alanda hissedilebilirken İslamofobi zamanla etkisini artırmıştır. Bu da savaş ve ekonomik nedenlerle göç eden toplulukların varlığıyla yeniden, bu kez daha somut biçimde gündeme taşınmasını sağlamıştır. Böylece göç olgusu, İslamofobi'nin toplumsal ve yapısal yönlerini görünür kılan bir kesişim noktası hâline gelmiştir. İslamofobi'nin göç ile olan ilişkisi, yapısal boyutunun hayatın her alanına etki edecek şekilde yerleştiğini göstermektedir. İslamofobi ve bu bağlamdaki göçmen karşıtlığı, günümüzün sosyal, ekonomik ve politik alanlarına entegre edilerek süreklilik kazanan olgular hâline gelmiştir.

Dolayısıyla İslamofobi'yi bir önyargı biçimi ve belirli siyasal çıkarların ideolojik bir uzantısı olarak birlikte değerlendirmek gerekir. İslamofobi ve göç karşıtlığının bir ideoloji halini alma meselesi, makalenin odaklandığı konulardan biri olmuştur. İslamofobi'nin ideoloji olma süreci, eskiden beri var olan ön yargılar kapsamında ele alınırken, farklı tarihsel, coğrafi ve benzeri dinamikleri de değerlendirmek gerekmektedir. Bu çalışmanın sınırları gereği diğer dinamikler kapsam dışı bırakılmıştır. Diğer çalışmalar, bu makalede ilişki kurulan kuram, paradigma ve teorileri diğer dinamikler dahilinde ele almış ve her bir kuramın birbiriyle ilişkisini açıklayarak ilerleyebilir. Bu çalışma, yalnızca belirli bağlamsal koşullar dahilinde siyasi paradigma ve ilişkisini inceleyerek aralarındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmıştır. İslamofobi'nin bir ideoloji olma sürecinde çok katmanlı politik adımların atıldığı görülmektedir. Ardından bu adımların dolaşıma sokularak yeniden üretilmesi, oluşan ideolojiyi sürdürmeyi sağlar. Bu sürecin tam olarak hangi koşullar altında ve nasıl oluştuğunu ifade etmek güç olsa da günümüzde yapılabilecek yorum, İslamofobi'nin nasıl bir ideoloji olarak varlığını sürdürdüğüdür. İslamofobi'ye dair kesin bir yargıya varmanın güçlüğü, her toplumda bu olgunun farklı biçimlerde gelişmiş ve sürdürülmüş olmasından kaynaklanır. Toplumların farklı zaman dilimlerinde yaşadıkları farklı İslamofobi deneyimleri her bir toplumda farklı karşılık bulmuş ve

genellemesi güç bir hale gelmiştir. Buna rağmen, zaman içerisinde tektipleştirilerek belirli kalıplar çerçevesinde sunulan İslamofobi, hemen her topluma nüfuz etmiş ve hayatın pek çok alanında insanları etkileyen bir figür olarak karşımıza çıkmıştır. Günümüzde farklı İslamofobi anlayışları ve yorumlamalarına rağmen, özündeki karşıtlık durumundan kurtulamayan bu eski ve stratejik olgu, yorumlamalardaki değişikliğin toplum ekseninde yarattığı temsille uzun vadede toplumun İslamofobi'ye yaklaşımını kökten değiştirmiştir. Bu kökten değişikliğiye sürdürülebilir hale getirmiştir.

Bu şekilde İslam'ın bir nefret nesnesi haline getirilme süreci işlemektedir. Süreç içinde temellendirilmiş bir yapıya dönüştüğü için, sürdürülmeye hazır bir yeniden üretim aracı ve toplumsal birliği şekillendiren bir etmen halini almıştır. Bu farklılaşmaların en belirgin yansıması söylem düzeyinde görülmektedir. İslamofobi'nin söylemsel boyutu, makalenin her bağlamsal aşamasında vurgulanmış ve İslamofobi'yi oluşturma ve zemin haline getirme noktasındaki önemine vurgu yapılmıştır. Bunun nedenlerinden biri, toplum-devlet ilişkisini analiz ederken söylemsel yaklaşımların temel unsurlardan biri olarak değerlendirilme ihtiyacıdır. Devletin toplumla ve toplumun devlette olan bağlantısında söylemler, amaçları net şekilde ortaya koyma noktasında kritik öneme sahiptir. İlerletilen siyasi süreçlerin toplumda bulunduğu karşılığın net bir şekilde belirlenebilmesi ve toplum nezdinde değerlendirilmesi, siyasi alanda anlaşılabilirliği açısından önemlidir. İkincil olarak, söylemlerin kültürel ve siyasal bazda değerlendirilmesinin farklı dinamiklerin oluşmasına ortam hazırlamasıyla ilişkisi vardır. Söylemleri kullanana söylemle maruz kalan topluluk, ayrı ayrı değerlendirildiğinde, İslamofobi'nin imge, kimlik ve nesne bazında değerlendirilmeleri farklılaşmıştır. Bu farklılara değinilirken, kullanılan terim ve kavramlar, konjonktüre bağlı olarak İslamofobi yorumunun geniş bir spektrum dahilinde değerlendirilmesini sağlamıştır. Zira söylemler, mevcut güç ilişkilerini yansıtmakla kalmamakta; bu ilişkileri yeniden üretmekte ve meşrulaştırmaktadır.

Bir diğer sebep ise, makalenin söylem analizi çerçevesinde ilerletilmesinin, karşılaştırma yapma ve farklılıkları ortaya koyma noktasında daha elverişli bir araç olarak görülmesidir. İslamofobi'nin ve göç karşılığının ideoloji halini alması meselesinde, hemen hemen her ele alınacak hususun bir noktada iletişim kanallarından geçmesiyle mümkün olduğu, söylemlerin ideolojiyi gerçek kılmak için bir yol olarak kullanılabilceğini söylemek mümkündür.

Bu çalışmanın vaka incelemesi olarak değerlendirilen Fransa örneği, İslamofobi ve göç karşılığının birbirinden ayrı gelişen tepkiler olmadığını; siyasal söylemler ile hukuki ve kamusal düzenlemeler çerçevesinde kolektif biçimde birbirini besleyen bir üretim aracı olarak kullanıldığını göstermektedir. Bu üretim aracı, siyasal aktörlerin bireysel tutumlarından daha geniş kabul alanlarına; yasama organlarından yerel yönetimlere ve medyaya kadar uzanan çok katmanlı bir yapı içerisinde gerçekleştirilmektedir. Siyasal aktörlerin güvenlik, laiklik ve ulusal bütünlük söylemleri, Müslüman kimliğinin entegrasyona ihtiyaç duyan ve güvenlik riskiyle ilişkilendirilen bir anlam alanı içinde konumlandırılmasına yol açmaktadır.

Bu söylemlerle Müslümanlar doğrudan hedef gösterilmeler de sürekli denetlenmesi gereken figürler olarak lanse edilmektedir. Hukuki düzen ise bu söylemlerin somut karşılıklarını göstermektedir. Dini sembollere ve başörtüsüne yönelik sürdürülen düzenlemeler, laiklik ve tarafsızlık açıklamaları çerçevesinde gerekçelendirilmiştir. Ancak analiz, bu düzenlemelerden Müslümanların olumsuz etkilendiğini ve belirli dini kimlikleri hedef alan kararların alındığını ortaya koymaktadır. Böylece normatif açıdan eşitlik savunulurken, gündelik pratikte Müslümanların kamusal alandaki meşruiyet alanını daraltan bir işlev ortaya çıkmaktadır. Bu durum, hukuk aracılığıyla güvenlikleştirme uygulamalarının kurumsallaşmasını sağlamaktadır. Medya aracılığıyla pekiştirilen ve kamusal tartışma alanı içinde yeniden üretilen İslamofobi ise sürecin toplumsal zeminini oluşturmaktadır.

Böylece medyada ve kamusal alanda güvenlik tehdidi meselesi olarak anılan İslamofobi, bireysel inanç boyutundan ayrıştırılarak kamu düzeninin istikrarını sağlama gerekçesi üzerinden siyasi bir temelle ilişkilendirilmektedir. Bu bağlamda, Fransa örneği üzerinden kategorize edilerek analizi yapılan siyasal ve hukuki adımlar, medya ve kamusal alan tartışmalarıyla aynı çizgide ilerlemiştir. Böylece, İslamofobi'nin sürdürülmesinde kilit bir rol oynamıştır.

Bu nedenle modern iktidar biçimlerini anlamak, politik söylemlerin nasıl biçimlendiğini ve hangi araçlar üzerinden meşruiyet kazandığını çözümlemeyi zorunlu kılar. Devletin çeşitli ideolojik aygıtlarının, iktidar, yönetim ve toplum değerlendirmesindeki rolü, yeni iktidar anlayışları çerçevesinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışmada öncelikli olarak politik ifadenin kendisi irdelenmiştir. Zor ya da rıza aygıtlarının işleyebilmesi için her ideolojik aracın politik bir ifadesi bulunmalıdır. Bu alt başlığın amacının, politik söylemlerin öncelikle hangi şekillerde sunulduğu ve farklı ifade şekilleri arasındaki ilişkiyi açıklamak olduğu söylenebilir.

Fransa üzerinden örneklenen İslamofobi ve göçmen karşıtlığının Türkiye bağlamındaki yansımaları, eğitim, medya ile bireysel ve toplumsal önyargılar üzerinden farklı biçimlerde kendini göstermektedir. Göçmenler ve Müslümanlar üzerinden yürütülen siyasi ve hukuki tartışmalar, bu kimliklerin devlet-toplum ilişkisinin şekillenmesinde etkin bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, normların ve kuralların nasıl oluşturulduğu ve hangi bağlamda anlam kazandığı da bu süreç çerçevesinde değerlendirilmektedir. Diğer taraftan, toplumun farklı bölgelerinde oluşan algılar, İslamofobi'nin etkilerinin çeşitlenmesine ve derinleşmesine zemin hazırlamaktadır.

Türkiye'de İslamofobi ve göç olgusunun etkileşimi, Fransa'daki örneğe benzer biçimde birbirini destekleyerek karşılık bulmakta ve hem kültürel hem de ideolojik yeniden üretim süreçlerine katkı sunmaktadır. Türkiye'nin çok sayıda etnik ve dini kimliği barındırması bakımından, İslamofobi ve göç karşıtlığı toplumun algı biçimini etkilemekte ve bu kavramları toplumsal ve siyasal bir gündem hâline getirmektedir.

Sonuç olarak, yerel dinamikler ve politik oluşumlar farklılık gösterse de Fransa örneğinde gözlemlenen İslamofobi ve göçmen karşıtı tartışmalar Türkiye ile belirli kesişim alanları

oluşturmaktadır. Bu paralellik, İslamofobi ve göçün ortak noktalarını tespit edebilmek amacıyla karşılaştırmalı bir analiz ihtiyacının önemini ortaya koymakta ve bu çalışmanın merkezine aldığı ampirik ve teorik bulguların Türkiye bağlamında da değerlendirilebileceğine işaret etmektedir.

Sonuç olarak, İslamofobi kültürel önyargıyı da kapsayan, modern devletin ideolojik aygıtlarıyla bütünleşmiş bir yönetim biçimi olarak aktif olarak varlığını sürdürmektedir. Bu durum, iktidarın biyopolitik doğasını ve toplumsal normların söylem yoluyla nasıl yeniden üretildiğini göstermektedir. Başka bir deyişle İslamofobi, günümüz siyasetinin hem bir sonucu hem de bir aracıdır.

Yazar Katkısı: Tek yazarlı çalışmadır.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

KAYNAKÇA

- 1958 Fransız Anayasası, (1958).
https://mahmudcelaleddinoktenaihl.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/44/10/761717/dosyalar/2019_10/13124433_Fransa_AnayasasY.pdf.
- Akdoğan, Y. (2024). Popülizmin siyasal sisteme etkileri. *Amme İdare Dergisi*, 57 (3), 39-62.
- Akman, Ş. T. (2012). Hukuk politika ilişkisi bakımından eleştirel Hukuk Çalışmaları Hareketi, (61) 4, 1271. https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000001690.
- Alıcı, M. (2019). Batı'nın bitmeyen sanal korkusu: İslamofobi, *Diyanet İlmî Dergi*, 55 (2), 405-434, 407.
- Alper, O. H. & Turan, Y. (2023). Güvenikleştirme ve İslamofobi: Fransa'nın "Müslüman tehdidi" ile mücadelesi (2015-2022). *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 7(1), 385-407. <https://izlik.org/JA62UN67MP>.
- Althusser, L. (1971). Ideology and ideological state apparatuses. In L. Althusser (Ed.), *Lenin and philosophy and other essays*. New York: Monthly Review Press
- Ar, M. (2023). Kültürel ırkçılık bağlamında İslamofobi ve Antisemitizm ilişkisi. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 23 (2), 499-522. <https://doi.org/10.33415/daad.1308798>.
- Armutlu, A. (2024). *Siyasi popülizm-uluslararası ilişkiler: Küresel eğilimler ve etkileri* <https://udiad.org/siyasi-populizm-uluslararasi-iliskiler-kuresel-egilimler-ve-etkileri/> /E.T.:08.10.2025
- Bayraklı, E. & Hafez, F. (2021). *European Islamophobia report 2020*, Vienna, Leopold Weiss Institute.
- Bodur, H. E. (2017). Batı'da İslam karşıtlığının icat edilmiş dili olarak İslamofobi, *İlahiyat Akademi Dergisi*, 6, 69-86. <https://izlik.org/JA58HG29NC>.
- Buzan, B. & Waeber, O. & de Wilde, J. (1998). *Security: A new framework for analysis*, Lynne Rienner Publishers.
- Cesari, J. (2009). *The securitisation of Islam in Europe*. Challenge Research Paper. No.15
- Çelik, H. & Ekşi, H. (2013). Söylem analizi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 27 (27), 99-117. <https://izlik.org/JA85TB55UJ>
- Dağıstanlı, H. C. & Taşdemir, F. (2024). *4. Uluslararası Medya ve İslamofobi Forumu başladı*. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/4-uluslararasi-medya-ve-islamofobi-forumu-basladi-/3164195#>. E.T.:07.03.2026
- Doğan, H. (2024). Büyüyen bir hukuk sorunsalı: İslamofobi. *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, 20(66 - Türkiye'nin Fikri Dergileri), 342-362. <https://izlik.org/JA76UR68JZ>.

- Doğru, A. (2021). *Fransa'da Müslümanları hedef alan tartışmalı yasanın onaylanması tepkilerle karşılandı*. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/fransada-muslumanlari-hedef-alan-tartismali-yasanin-onaylanmasi-tepkilerle-karsilandi/2334220>. E.T.: 07.03.2026
- Dural, A. B. (2012). Antonio Gramsci ve hegemonya. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(39), 309-321. <https://izlik.org/JA53JM23AL>.
- Elmaciođlu, G. (2024). Ruth Wodak ve söylem-tarihsel yaklaşım: Uygulama örnekleri üzerinden bir değerlendirme. *4. Boyut Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 24(1), 20. <https://doi.org/10.26650/4boyut.2024.1428072>
- Euronews Türkçe. (2023, 7 Eylül). *Fransa'da Danıştay, hükümetin okullarda abaya yasağına yapılan itirazı reddetti*. <https://tr.euronews.com/2023/09/07/fransada-danistay-hukümetin-okullarda-abaya-yasagina-yapilan-itirazi-reddetti> (E. T.: 07.03.2026).
- Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. Longman.
- Foucault, M. (1975). *Discipline and punish: The birth of the prison*. Vintage Books.
- Foucault, M. (2008). *The birth of biopolitics: Lectures at the Collège de France 1978-79* (M. Senellart, Ed.). Palgrave Macmillan.
- Gedikoğlu, S. (2018). Fransa'da İslamofobi. *Kadim Akademi SBD*, 2(2), 135-145.
- Glynos, J. (2007). *Logics of critical explanation in social and political theory* (1. baskı). Routledge.
- Goffman, E. (1963). *Stigma: Notes on the management of spoiled identity*. Prentice Hall.
- Gramsci, A. (1971). *Selections from the prison notebooks*. International Publishers.
- Güder, M. (2016). Türkiye'deki dış göç olgusuna sosyoekonomik bir yaklaşım ve Avrupa Birliği ile Geri Kabul Anlaşması'nın olası etkileri. *Sosyoekonomi*, 24(30), 129-138. <https://doi.org/10.17233/se.2016.10.007>
- Hıdır, O. (2020, 20 Ekim). *Macron'un İslam'a yönelik hezeyanları*. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/macron-un-islam-a-yonelik-hezeyanlari/1999725> (E. T.: 07.03.2026).
- İlgaz, S. (2023). Avrupa'da göçmen karşıtı tutum ve İslamofobi. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 140-166. <https://izlik.org/JA58HG43XH>
- Kara, M. (2025). *Fransa'da yeni başörtüsü yasakları Müslüman kadınların özgürlük alanını daraltıyor*. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/ayrimcilikhatti/musluman-karsitligi/fransada-yeni-basortusu-yasaklari-musluman-kadinlarin-ozgurluk-alanini-daraltiyor/1824008> (E. T.: 07.03.2026).

- Karagöz, M. (2024). Popülizmi tanımlamak: Olguya farklı yaklaşımlara ilişkin bir değerlendirme. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 9(25), 786-802. <https://doi.org/10.25204/iktisad.1454709>
- Kasapoğlu, Ç. (2015, 13 Ocak). *Fransa'da Müslüman hedeflere 50'den fazla saldırı ve tehdit*. BBC News Türkçe. https://www.bbc.com/turkce/multimedya/2015/01/150113_fransa_muslumanlara_saldirilar (E. T.: 03.03.2026).
- Kılınç, R. (2019, 14 Aralık). *'Fransa'da sorun laiklik değil, İslamofobi'*. Euronews. <https://tr.euronews.com/2019/12/14/fransa-da-sorun-laiklik-degil-islamofobi-gorus> (E. T.: 03.03.2026).
- Metin, O. (2024). Medya ve gündelik yaşam. F. Çakı (Haz.), *Toplumsal hayata sosyolojik bakış* içinde (s. 591-608). Akademisyen Kitabevi.
- Mızrak, D., & Temiz, Ö. (2009). Hukuk ve politika Türkiye'de yaşanan olağanüstü dönemlerin edebiyat eserleri ışığında incelenmesi. *Ankara Barosu Dergisi*, (2), 77-97. <https://izlik.org/JA99MN37HC>
- Molacı, M. (2020). Foucault'da hakikat. *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 4(1), 18-28. <https://izlik.org/JA39AD92FF>
- Orhan, S. (2020). Popülizm, liberal demokrasi ve faşizm denklemi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 68(4), 795-840. <https://doi.org/10.33629/auhfd.721387>
- Ovalı, Ş. (t.y.). *Güvenlikleştirme*. Secopedia. <https://www.secopedia.org/kavramlar/guvenlik-kuramlari/guvenliklestirme> (E. T.: 08.10.2025).
- Perspektif. (2021, 31 Aralık). *"Medya ve Siyaset, İslam'a Yönelik Irkçılık ve Ayrımcılığı Normalleştirdi"*. <https://perspektif.eu/2021/12/31/medya-ve-siyaset-islama-yonelik-irkcilik-ve-ayrimciligi-normallestirdi/> (E. T.: 07.03.2026).
- Perspektif. (2025, 17 Mart). *"İslamofobi Trumpla başlamadı ama onunla derinleşecek"*. <https://perspektif.eu/2025/03/17/islamofobi-trumpla-baslamadi-ama-onunla-derinlesecek/> (E. T.: 07.03.2026).
- Runnymede Trust. (1997). *Islamophobia: A challenge for us all*.
- Şimşek, B. (2020, 22 Ekim). *Samuel Paty: Fransa'da öğretmen cinayeti sonrası İslam, Müslümanlar ve İslamofobi nasıl tartışılıyor?*. BBC News Türkçe. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54676673> (E. T.: 03.03.2026).
- Şimşek, I. (2021). Louis Althusser'in ideoloji ve devletin ideolojik aygıtları adlı çalışması üzerine bir değerlendirme. *Medya ve Kültür*, 1(1), 112-115. <https://izlik.org/JA52BN77FK>

- Tekin, F. (2015). Kültürel travma olarak zorunlu göç. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (25), 91-100. <https://izlik.org/JA97ZP22BT>
- Unger, R. M. (1983). *The critical studies movement*. Harvard Law Review.
- Uslu Ak, B. (2021). Göç kavramı ve kuramları. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 8(72), 1749-1758. <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2579>
- Uzun, B. (2024). İslamofobi içerikli haberlerde dezenformasyon: Teyit.org üzerine bir inceleme. B. Uzun (Haz.), *Sosyal medya ve İslamofobi* içinde (s. 93-126). Tablet Kitabevi.
- Yapıcı, A. (2017). Ön yargı ve ayrımcılık bağlamında İslamofobi: Dini-sosyal kimlikler arası ilişkilerde değişim ve süreklilik. *İlahiyat Akademi Dergisi*, (6), 1-26. <https://izlik.org/JA75DN96JH>
- Zhanadilova, A. (2018). Farklı kuramlar çerçevesinde uluslararası göç sorunu. *Muhakeme Journal*, 1(2), 116-122. <https://doi.org/10.33817/muhakeme.475073>